

Helsefremmende opplæring

Vestfold og Telemark
FYLKESKOMMUNE

Strategiplan
for videregående
opplæring i Vestfold
og Telemark
2021–2025

Innhold

Forord	3	Grunnleggende ferdigheter.....	18
Innledning	4	Matematikk.....	19
Hensikt	5	Digital kompetanse.....	20
Virkeområde, målgruppe og begreper	5	Det 4-årige yrkesfagløpet.....	21
Nasjonale og regionale føringer.....	5	Rekruttere og dimensjonere.....	21
Planens oppbygging.....	6	Høy kvalitet på opplæringen.....	22
Helsefremmende opplæring	7	Helsefremmende opplæring – veien videre....	23
Når er opplæringen helsefremmende?	7	Planutvikling	24
Hvorfor helsefremmende opplæring?	8	Strategiplanen.....	24
Helsefremmende prinsipper	9	Virksomhetsplan.....	24
Strategiområder	12	Roller og samarbeid	25
Profesjonsutvikling	13	Felles kvalitetsarbeid	25
Lærende profesjonsfellesskap.....	13	Fylkesadministrasjonen	25
Ledelse av læring og utvikling.....	14	Virksomhetene.....	26
Livsmestring.....	15	Samarbeid for å nå målene.....	26
Trygghet, tilhørighet og inkluderende felleskap	15	Veien frem	27
Tilpasset opplæring, veiledning og vurdering	16	Kilder.....	28
Medbestemmelse og aktør i egen læring.....	16		
Medborgerskap.....	17		
Gode helsevalg	17		

[Om dette dokumentet](#)

” Denne nye strategiplanen er en invitasjon til å styrke samarbeidet for enda bedre opplæring og gode hverdager for alle i, og alle som arbeider med, videregående opplæring.

Forord

Tusen takk for samarbeid, engasjement og godt arbeid, til det beste for elever, lærlinger, lærekandidater, praksisbrevkandidater, voksne i videregående opplæring og ungdom i Oppfølgingstjenesten i vår flotte region!

Vi har fått til mye i Vestfold og Telemark fylkeskommune, og sammen kan vi få til mer. Denne nye strategiplanen er en invitasjon til å styrke samarbeidet for enda bedre opplæring og gode hverdager for alle i, og alle som arbeider med, videregående opplæring.

Vi er sammen om et viktig samfunnsoppdrag. I overordnet del av Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020, kapittel 2, heter det:

Grunnopplæringen er en viktig del av en livslang dannelsesprosess som har enkeltmenneskets frihet, selvstendighet, ansvarlighet og medmenneskelighet som mål. Opplæringen skal gi elevene et godt grunnlag for å forstå seg selv, andre og verden, og for å gjøre gode valg i livet. Opplæringen skal gi et

godt utgangspunkt for deltakelse på alle områder innenfor utdanning, arbeids- og samfunnsliv. Samtidig lever barn og unge her og nå, og skolen må anerkjenne barndommens og ungdomstidens egenverdi.

Strategiplanen inngår i verdikjeden av styringsdokumenter og er et virkemiddel for å utøve samfunnsoppdraget i tråd med overordnede dokumenter som opplæringsloven og Kunnskapsløftet 2020. Planen skal konkretiseres i virksomhetsplaner.

Vi arbeider og utvikler sammen for gode liv og et godt samfunn, her og nå og for fremtiden. Lykke til med samfunnsoppdraget!

Helge K. Galdal
direktør

Opplæring og folkehelse
Vestfold og Telemark fylkeskommune

Foto: Dag G. Nordsveen

Innledning

Videregående opplæring i Vestfold og Telemark er en viktig del av hverdagen for ca. 22 000 elever, lærlinger, lære kandidater, praksisbrevkandidater, voksne i videregående opplæring og ungdom i Oppfølgingstjenesten (OT). Daglig gjør ansatte og samarbeidspartnere en formidabel innsats og det er mye god opplæring i fylket vårt.

Sammen skal vi videreutvikle og spre god praksis slik at vi når de politisk vedtatte målene for videregående opplæring i Vestfold og Telemark:

- ❖ Økt læringsutbytte
- ❖ Økt gjennomføring med planlagt kompetanse
- ❖ Økt livsmestring

Hensikt

Med strategiplanen ønsker vi å samle innsatsen for å øke læring, gjennomføring og livsmestring. Vi vil styrke opplæringsarenaen som en aktiv arena for trivsel og læring i årene som kommer. Planen er vårt felles grunnlag som peker ut retning og gir tydelige føringer for hvordan vi skal arbeide.

Strategiplanen skal legges til grunn når virksomhetene utarbeider virksomhetsplaner.

Virkeområde, målgruppe og begreper

Planen omfatter all opplæring i klasserom og verksted og alt annet arbeid på opplæringsarenaen. Den omfatter også samarbeid med andre aktører om elevenes fritid og fremtid. Målgruppen for strategiplanen er alle med ansvar for utvikling av opplæringen og opplæringsarenaen.

I strategiplanen brukes i hovedsak begrepene «elev», «lærer», «leder» og «opplæringsarenaen» som fellesbetegnelser om alle som deltar i opplæring eller har andre tilbud, alle ansatte, alle skoler, alle lærebedrifter og alle andre virksomheter hvor det gis tilbud i regi av videregående opplæring i Vestfold og Telemark fylkeskommune (VTFK).

Nasjonale og regionale føringer

Opplæringsloven og Kunnskapsløftet 2020 (LK20) gir gode rammer for den opplæringen elever skal ha. Sammen skal vi realisere føringer og forventninger Opplæringsloven og LK20 har til opplæringen. Strategiplanen understøtter og konkretiserer nødvendig utviklingsarbeid for å oppnå dette.

Strategiplanen bygger på Regional planstrategi (RPS), sak 166/20 vedtatt av Fylkestinget 15.12.2020, og skal bidra til å realisere FNs bærekraftsmål i Vestfold og Telemark. Planen bidrar i særlig grad til målene:

- God utdanning
- God helse
- Mindre ulikhet
- Samarbeid for å nå målene

Bærekraftsmål som i særlig grad er relevante for videregående opplæring

Kilde: FN-sambandet

Helsefremmende opplæring angis som satsing i RPS, og er den helhetlige måten strategiplanen legger opp til at vi skal arbeide på. Strategiplanen har seks politisk vedtatte strategiområder og tre mål, vedtatt av Fellesnemnda 25.06.2019, sak 75/19.

Andelen som fullfører videregående opplæring i løpet av fem år har økt i Vestfold og Telemark de siste årene. Strategiplanen viderefører tidligere satsninger som har gitt resultater. Strategien er et ledd i arbeidet med å redusere regionale utfordringer, særlig den høye andel unge uføre og unge som opplever utenforskap eller får psykisk uhelse.

Planens oppbygging

Strategiplanen er delt inn i tre kapitler:

- [Helsefremmende opplæring](#)
- [Strategiområder](#)
- [Helsefremmende opplæring – veien videre](#)

Foto: Paal-André Schwital

Politisk vedtatte strategiområder og mål for videregående opplæring i Vestfold og Telemark.

Helsefremmende opplæring

Profesjonsutvikling

Livsmestring

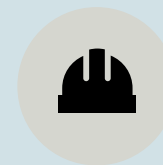
Grunnleggende
ferdigheter

Matematikk

Digital
kompetanse

Det 4-årige
yrkesfagløpet

Mål

Økt læringsutbytte,
økt gjennomføring med
planlagt kompetanse
og økt livsmestring

Helsefremmende opplæring

Når er opplæringen helsefremmende?

Opplæringen er helsefremmende når den enkelte opplever god livskvalitet på opplæringsarenaen og opplæringen bidrar til læring, utvikling og danning.

Når opplæringens verdigrunnlag gjøres levende på hele opplæringsarenaen, og opplæringen ivaretar

Opplæringens grunnleggende verdier:

- Respekt for menneskeverdet og naturen
- Åndsfrihet
- Nestekjærlighet
- Tilgivelse
- Likeverd
- Solidaritet

Opplæringsloven, 1998, § 1-1

føringene i formålparagrafen og overordnet del av LK20, oppnår vi i sterkere grad at opplæringen har helsefremmende effekt for individet.

En helsefremmende opplæring skal styrke sentrale sider ved skolens oppdrag, slik det beskrives i formålparagrafen (Opplæringsloven, 1998, § 1-1):

Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrong. Elevane og lærlingane skal lære å tenkje kritisk og handle etisk og miljøbevisst. Dei skal ha medansvar og rett til medverknad. Skolen og lærebedrifta skal møte elevane og lærlingane med tillit, respekt og krav og gi dei utfordringar som fremjar danning og lærelyst. Alle former for diskriminering skal motarbeidast.

For å utvikle helsefremmende opplæring, er det viktig å jevnlig vurdere hvordan opplæringen og opplæringsarenaen kan fremme helse, trivsel og læring. Ledere og lærere oppfordres til å sette dette på agendaen med jevne mellomrom. Reflekter over spørsmålene nedenfor, og lag gjerne flere.

- Hvordan kan vi møte hverandre med likeverd og respekt?
- Hvordan kan vi skape tilhørighet, trygghet og et inkluderende fellesskap ved oppstart?
- Hvordan kan vi fremme læring, utvikling og danning gjennom elevmedvirkning?
- Hvordan kan hele opplæringsarenaen stimulere til gode helsevalg og bevegelsesglede?

Hvorfor helsefremmende opplæring?

Helsefremmende opplæring fremmer læring, godt arbeid og gode liv for både elever og ansatte. Arbeid og opplæring organiseres, utvikles og gjennomføres, slik at det blir en kilde til økt helse, trivsel, læring, utvikling, engasjement og gode resultater. Hele opplæringsarenaen utvikles, slik at den støtter opp under helse, trivsel og læring. Denne strategien bygger på en slik hel skole-tilnærming, helhetlig helsefremmende tilnærming eller settingstilnærming.^{1, 4, 7, 16, 21, 26, 31}

Helsefremmende opplæring er dermed et viktig virkemiddel som skal bidra til at vi når alle de tre målene for videregående opplæring – økt læringsutbytte, økt gjennomføring med planlagt kompetanse og økt livsmestring.

Forskning på elevenes læring og skoleutvikling legger også vekt på at det er minst like viktig hvordan skoleeier, ledere og lærere gjennomfører arbeid og utviklingsarbeid, som hva de prioriterer for at det skal føre til læring og forbedret praksis.^{9, 15, 18} Overordnet del av læreplanverket gir føringer for profesjonsfelleskap og skoleutvikling og andre prinsipper for skolens praksis.¹³ Disse føringene for hvordan opplæring, arbeid og utviklingsarbeid skal

gjennomføres er samsvarende med en helhetlig helsefremmende tilnærming og ligger til grunn for strategien.

Vi skal arbeide kunnskapsbasert og langsiktig. Vi skal lære av arbeidsmåter, kompetanse, kultur og organisering hos virksomheter som oppnår særlig gode resultater. Vi skal lære sammen gjennom en aktiv delingskultur og samarbeid, i profesjonsfelleskap og nettverk, innad i og på tvers av opplæringsarenaene og i hele sektoren. Strategien skal bidra til utvikling og organisering som gir de ansatte kompetanse og handlingsrom til å gjøre en god jobb, og som gir en god arbeidshverdag.²

Slik skal strategien bidra til god livskvalitet på opplæringsarenaen og kvalitativt god opplæring i tråd med LK20. Det gir flere elever mulighet til å utnytte sitt potensial for læring og utvikling og for gode liv i fremtiden. Strategien skal bidra til å gjøre videregående opplæring i Vestfold og Telemark fylkeskommune bedre i stand til å håndtere gjenstridige problemer og å gjennomføre tiltak i tråd med *Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden*¹⁴.

Fullført og bestått
VGO er en av de viktigste forutsetningene for å delta i arbeids- og samfunnslivet og for å unngå utenforskap både i dagens og i fremtidens samfunn.

Kunnskapsdepartementet,
2021

A health promoting school is one that constantly strengthens its capacity as a healthy setting for living, learning and working.

WHO, 2021

Helsefremmende prinsipper

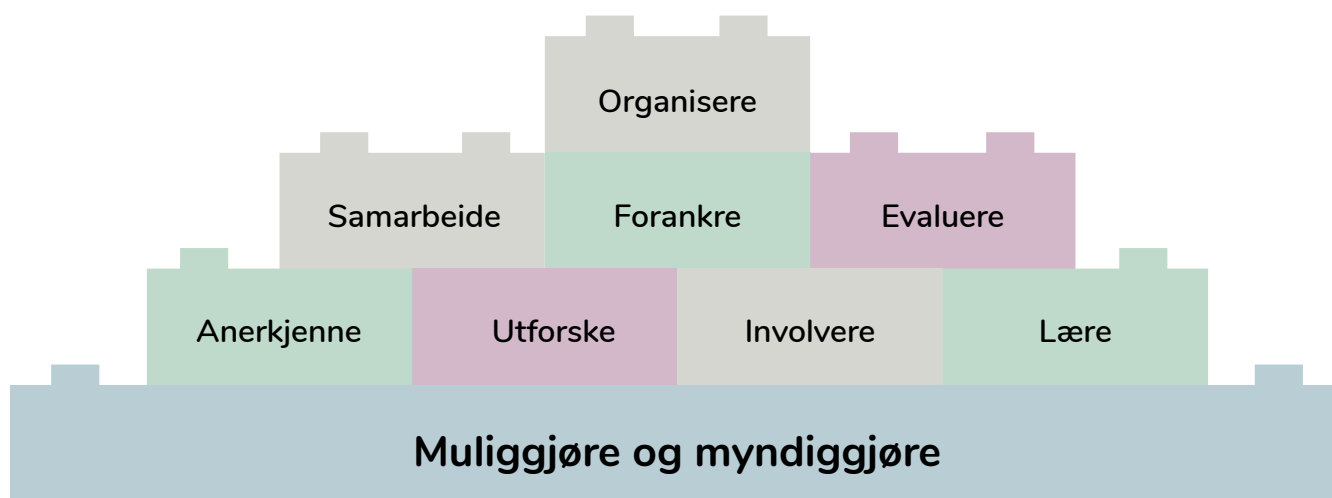
Det er gjennom handlinger at verdier praktiseres og tillit og gode relasjoner dannes.²⁵ De helsefremmende prinsippene skal bidra til gode liv på opplæringsarenaen og legge til rette for læring, utvikling og godt arbeid.

Helsefremmende opplæring har to hovedprinsipper:

Å muliggjøre er å legge til rette for trivsel, læring og godt arbeid. Det handler om å legge til rette for ønsket situasjon før eventuelle problemer oppstår. Hvordan er opplæringsarenaen når elever har lyst til å komme? Hvordan er opplæringen når alle har mulighet til å lære og læringsglede oppstår?

Hvordan kan arbeidsmåter, struktur og organisering bidra til å skape motivasjon, arbeidslyst og gode dager?

Å myndiggjøre er å gi mennesker en mulighet til å påvirke og ta kontroll, og å sette dem i stand til å ta ansvar. Myndiggjorte personer velger oftere hensiktsmessige metoder, de bruker sin kompetanse fornuftig og oppnår oftere bedre resultater. Hvordan kan vi gi mulighet til å påvirke, og til å ta kontroll og ansvar? Hva kreves det av støtte underveis? Er det samsvar mellom kompetanse, forventninger, frihet og ansvar? Myndiggjøring skjer på individ-, gruppe-, klasse- og organisasjonsnivå.

Her løfter vi frem åtte helsefremmende prinsipper, som bidrar til muliggjøring og myndiggjøring. Beskrivelsene er ikke uttømmende. Alle har egne erfaringer. Reflekter videre over hvordan god praksis kan virkeliggjøres.

Å utforske er å lytte, være nysgjerrig, stille spørsmål og sammen finne nye muligheter og løsninger. Utforsker vi tidlig eller i forkant av en prosess, slik at vi øker mulighet for medvirkning? Vet vi nok om hva som bør prioriteres? Er vi åpne for nye ideer? utvikling bedrer elevenes mulighet til å få tilpasset opplæring, og det styrker muligheten til å ta medansvar for opplæringen. Hvordan samarbeider vi med elevene om deres læring og utvikling?

Å anerkjenne er å gi konkrete tilbakemeldinger på det som er bra og fungerer. Gir vi tilbakemeldinger som gir mot til å prøve, fremmer mestringstro, trygghet og læring? Møter vi andre med tillit til at hensikten er god, også når vi ikke forstår handlingene? Anerkjenner vi at elever vil lære og at ansatte vil gjøre en god jobb?

Å involvere er å gi reell mulighet til aktiv deltagelse og medbestemmelse. Legger vi til rette for at ansatte og elever medvirker? Å involvere handler også om å involvere seg. Velger jeg å være aktiv medspiller i å skape det gode klassemiljøet, det gode arbeidsmiljøet, godt samarbeid og gode resultater?

Å lære hele livet gir mulighet for personlig utvikling og utfordringer som motiverer. Hvordan er læringskulturen vår? Er det rom for å prøve, gjøre feil og å forbedre? I en lærende organisasjon tar alle ansatte aktivt del i læringsfellesskapet.

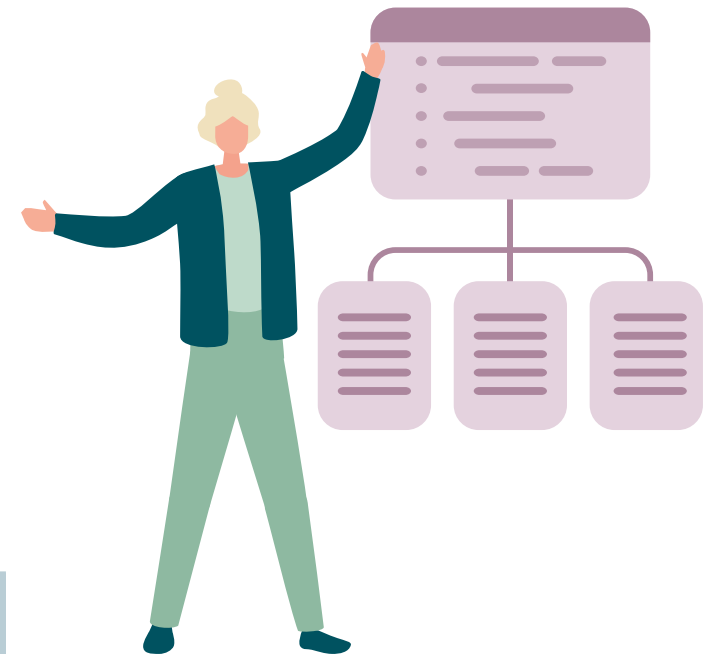

• **Å samarbeide** gjør at vi kan løse komplekse utfordringer og nå mål som ingen klarer alene. Har vi kultur for å dele kunnskap, ferdigheter og erfaringer? Sammen utvikler vi kollektiv kompetanse og utfører mer kvalitativt godt arbeid. Samarbeid med elever om deres læring og utvikling bedrer elevenes mulighet til å få tilpasset opplæring, og det styrker muligheten til å ta medansvar for opplæringen. Hvordan samarbeider vi med elevene om deres læring og utvikling? I planer? Hvordan konkretiserer vi hva som skal gjøres, hvordan det skal utføres og av hvem? Å forankre gir forutsigbare rammer for samarbeid. Systematisk og langsiktig utvikling som gir varige endringer, er raskeste veien til målet.

• **Å forankre** mål og prioriteringer gir retning og bidrar til langsiktighet i arbeidet. Hvordan forankrer vi mål og prioriteringer gjennom felles forståelse, og i skriftlige planer? Hvordan konkretiserer vi hva som skal gjøres, hvordan det skal utføres og av hvem? Å forankre gir forutsigbare rammer for samarbeid. Systematisk og langsiktig utvikling som gir varige endringer, er raskeste veien til målet.

• **Å evaluere** er en kilde til å lære og forbedre. Det gjøres systematisk, men er også løpende og pågår hele tiden. Evaluerer vi både prosess og resultat for å få viktig informasjon om hvordan arbeidet kan forbedres? Involverer vi de gruppene som arbeidet angår til å si noe om effekten? Elevens stemme er viktig når opplæringen evalueres.

• **Å organisere** hensiktsmessig gir rammer som støtter opp under læring, arbeid. God organisering gjør hverdagen forutsigbar og håndterbar. Bidrar organiseringen til trygge miljøer og gode samarbeidsforhold? Bidrar organiseringen til god opplæring?

Strategiområder

Strategiplanen har seks politisk vedtatte strategiområder. Dette kapitlet angir retning og konkretiserer hvert strategiområde. Noen er mer omfattende, og er derfor delt inn i underliggende handlingsområder. Både profesjonsutvikling og livsmestring inneholder elementer som er viktige for læring og utvikling for elever, lærere

og/eller ledere på de andre strategiområdene. For eksempel er profesjonalisering innenfra, i lærende profesjonsfelleskap, et viktig virkemiddel for gjennomføring av alt annet utviklingsarbeid. Innsatsen på de ulike strategi- og handlingsområdene må derfor ses i sammenheng.

Profesjons-
utvikling

Livsmestring

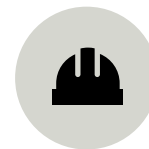
Grunnleggende
ferdigheter

Matematikk

Digital
kompetanse

Det 4-årige
yrkesfagløpet

På opplæringsarenaen og i samarbeid med hele sektoren skal vi utvikle god praksis på hver av strategiområdene. Når du leser videre, er det nyttig å reflektere over hvordan innholdet kan relateres til egen hverdag:

- Hvordan kan strategiområdene relateres til vår virksomhet?
- Hvor har vi et potensial for utvikling og hvordan kan vi muliggjøre det?

Virksomhetsplaner skal utvikles, og i kapitlet [Planutvikling](#) er det flere spørsmål som kan være nyttige i det videre arbeidet.

Profesjonsutvikling

Profesjonsutvikling innebærer utviklingsarbeid som styrker det profesjonelle læringsfellesskapet blant alle ansatte, og gjennom det styrker forutsetningene for elevenes læring, utvikling og danning. Profesjonsutvikling skal bidra til praksis i samsvar med LK20 og helsefremmende opplæring.

Eksempel på en sirkulær læreprosess i et lærende profesjonsfellesskap.

Lærende profesjonsfellesskap

Opplæringsarenaen skal utvikle lærende profesjonsfellesskap som systematisk vurderer og videreutvikler sin praksis.

Opplæringsarenaen skal være et profesjonsfaglig fellesskap der lærere, ledere og andre ansatte reflekterer over felles verdier, og vurderer og videreutvikler sin praksis. Lærende profesjonsfellesskap preges av en spørrende og reflekterende holdning til hvordan egen og andres praksis påvirker elevenes læring.¹³

For å opprettholde og utvikle kvalitativt god opplæring er det viktig å legge til rette for at alle ansatte deltar i lærende profesjonsfellesskap. Det handler om profesjonalisering innenfra og å sammen utvikle trygghet på egen evne til utforskende, involverende og læringsfremmende praksis. I profesjonsfellesskapet samarbeider alle gjennom å dele kunnskap, ferdigheter og erfaringer. Praksis forbedres ved å sette felles mål, utforske muligheter, planlegge, gjennomføre, evaluere, reflektere, vurdere og lære (se modell).

Ledelse av læring og utvikling

Opplæringsarenaen skal utøve ledelse som tilrettelegger for og styrker elevenes og lærernes læring og utvikling.

God ledelse prioriterer utvikling av samarbeid og relasjoner for å bygge tillit i organisasjonen. Gode ledere legger til rette for at alle har lyst til å yte sitt beste, får brukt sine sterke sider, opplever mestring og utvikler seg. De etablerer strukturer som fremmer kultur for deling og læring.¹³ Pedagogiske ledere er sammen med lærere bevisste på hva som kjennetegner god opplæring, og de gjennomfører forbedringsarbeid i tråd med det. Ledere som bidrar til lærernes læring og utvikling har dokumentert positiv effekt på elevenes læring.^{1,19} Ledelse som bidrar til å utvikle en helsefremmende opplæringsarena styrker både elevenes og lærernes trivsel, læring og utvikling.¹⁰ Å lære og videreutvikle lederferdigheter som påvirker praksis på opplæringsarenaen er særlig viktig for å styrke elevenes læring.

Foto: Kristine Mellefoss

Livsmestring

Å øke elevenes livsmestring er en integrert del av helsefremmende opplæring. God pedagogisk praksis styrker både læring og livsmestring. På hele opplæringsarenaen legges det til rette for trivsel og gode helsevalg.

LK20 legger gode rammer for elevers kompetanse i det tverrfaglige temaet *Folkehelse og livsmestring*.²² Kompetanse innenfor dette temaet gir kunnskap om helse for å kunne ta gode helserelevante valg, og det gir ferdigheter for å bygge helse og motstandskraft i møte med utfordringer, både i barne- og ungdomsårene, og i voksenlivet.¹³ Strategiplanen legger ikke ekstra føringer for denne kompetansen, men ønsker å bidra til godt arbeid også med dette tverrfaglige temaet.

Trygghet, tilhørighet og inkluderende fellesskap

Opplæringsarenaen skal skape trygghet, tilhørighet og inkluderende fellesskap som gir elevene reelt grunnlag for aktiv deltagelse.

Å høre til og å se seg selv som verdifull og nyttig i fellesskapet gir lyst til å møte på opplæringsarenaen. I trygge og støttende fellesskap dannes gode relasjoner og elevene

tør å ta større utfordringer og blir mer utholdende i læringsarbeidet.^{5,30} Systematisk arbeid og god organisering ved oppstart muliggjør aktiv deltagelse for alle elever. God klasseledelse og sosial læring og utvikling gjennom arbeid med fag er elementer som styrker og vedlikeholder trygghet og inkluderende fellesskap.^{28,29} Alle ansatte og elever kan utgjøre en forskjell som bidrar til trivsel og tilhørighet. Gode soner for aktivitet og sosial kontakt bidrar til trivsel.

Tilpasset opplæring, veiledning og vurdering

Opplæringsarenaen skal gi elever tilpasset opplæring, veiledning og underveisvurdering som fremmer læring og utvikling.

Tilpasset opplæring, veiledning og underveisvurdering som elevene kan nyttiggjøre seg, som en integrert del av arbeidet, fremmer trivsel, læring og gode relasjoner. Når læreprosessen er i fokus, heller enn summativ vurdering, spør elevene oftere om hjelp ved behov, de benytter mer effektive læringsstrategier og har høyere motivasjon og innsats. I tillegg dempes opplevelsen av stress og press.²⁴ LK20 og endringer i vurderingsforskriften fra 1. august 2020¹⁷ utfordrer tradisjonell vurderingspraksis og er en viktig del av utviklingsarbeidet på dette området.

Foto: Paal-André Schwital

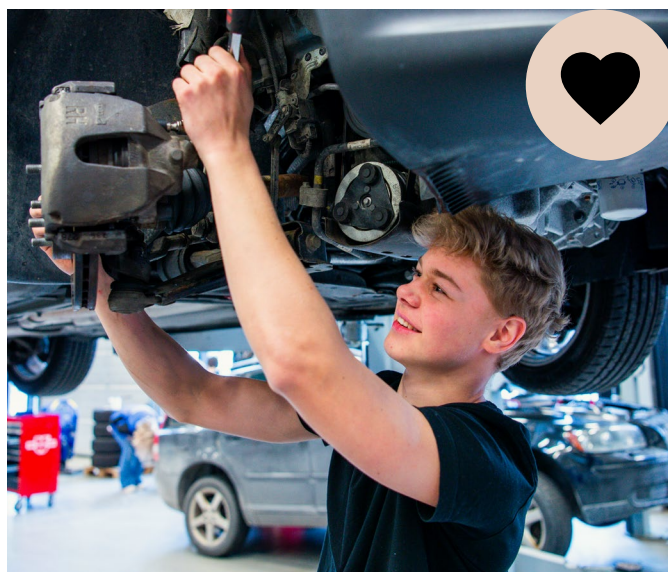

Foto: Paal-André Schwital

Medbestemmelse og aktør i egen læring

Opplæringsarenaen skal gi elevene reell medbestemmelse og mulighet til å være aktive aktører i egen læring.

Gjennom å gi elever medbestemmelse fremmes selvregulering, indre motivasjon, engasjement og evne til ansvar. Ved å være involvert og aktivt deltagende i opplæring utvikles evne til å mestre eget liv og arbeid. Elever og lærlinger rustes for livets utfordringer gjennom å finne løsninger, ta valg og stå ansvarlig for dem. Elevene er viktige bidragsyttere i å utvikle læringsfremmende undervisning.

Entreprenørskapsmetodikk og komplekse oppgaver er eksempler på undervisning som krever involvering og utvikler selvledelse og samarbeidsevner. [Se mer om dette i Unge verdiskapere.](#) Ekskursjoner og utveksling av ulikt slag gir erfaringer som ikke kan oppnås i klasserom og verksted. Samarbeid og kontakt over landegrenser gir viktig kompetanse for nåtid og fremtid. Internasjonalisering kan foregå fysisk eller digitalt. Slik opplæring gir erfaringer for livet og viktig kompetanse for fremtidens arbeidsmarked.

Medborgerskap

Opplæringsarenaen skal involvere elevene i utvikling av opplæringsarenaen og samfunnet.

Elever kan forbedre forhold på opplæringsarenaen. De har forståelse av hva som bør prioriteres og hvordan det kan utføres. Elevdemokratiet, elevråd og SMU/SU organiseres slik at det muliggjør involvering og medbestemmelse for alle elever på opplæringsarenaen.

Medvirkningsarbeidet kan utvides til lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Ungdomsstemmer høres, samtidig som det gir ungdom erfaring med demokratiske prosesser. For samfunnet er det en merverdi at ungdom utvikler kompetanse i å være medborgere og delta i demokratiet.¹³ For lokalsamfunnet kan elevene være en viktig ressurs i utviklingen av et positivt ungdomsmiljø.

Foto: Paal-André Schwital

Foto: Marita Nilsen

Gode helsevalg

Opplæringsarenaen skal muliggjøre gode helsevalg og gi elever positiv erfaring med sunn livsstil.

Sunn livsstil har en umiddelbar egenverdi for helse, trivsel, konsentrasjon, kognitive ferdigheter og læring. Positiv erfaring med sunt kosthold og fysisk aktivitet kan også påvirke holdninger og bidra til gode vaner.

På opplæringsarenaen legges det derfor vekt på å muliggjøre sunt og bærekraftig kosthold, og å gi ungdom positiv erfaring med dette. Kantine følger nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i videregående opplæring.⁶ Måltidene i kantina gjøres en arena for sosialt samvær, gode opplevelser og måltidsglede.

På opplæringsarenaen legges det til rette for fysisk aktivitet og bevegelsesglede. Fysisk aktiv læring kan være læringsfremmende og ha positiv effekt på psykososial helse.^{3, 23} Fysisk aktiv læring utforskes og utvikles som en del av god pedagogisk praksis.

Grunnleggende ferdigheter

Opplæringsarenaen skal utvikle ferdighetene lesing, skriving, regning, muntlighet og digitale ferdigheter for å styrke den faglige kompetansen hos elever.

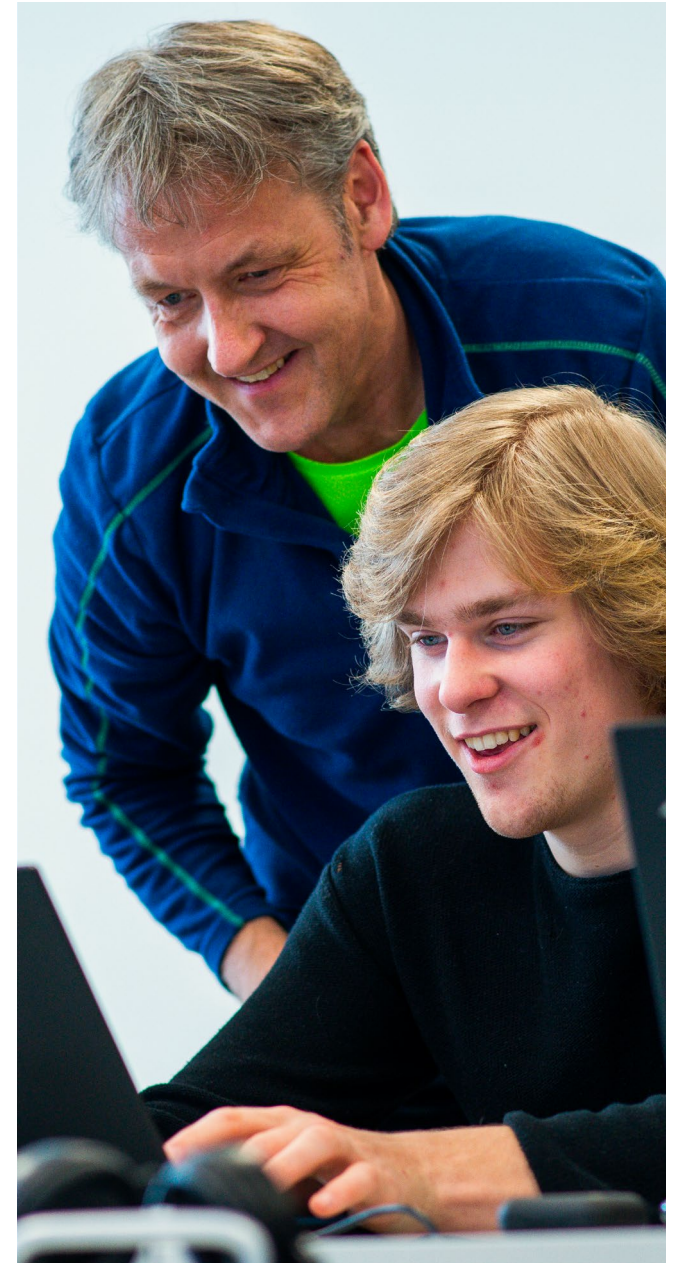
Overordnet del av LK20 beskriver de fem grunnleggende ferdighetene som nødvendige redskaper for læring og faglig forståelse i alle fag og på alle trinn. De uttrykkes på ulike måter i fagplaner, alt etter hvilken funksjon de har som del av kompetansen i faget. Å mestre ferdighetene har betydning for deltagelse i utdanning, arbeid og samfunnsliv.

Profesjonsfellesskap som jobber godt med å utvikle disse ferdighetene hos elever analyserer læreplaner i og på tvers av fag, og diskuterer hvordan ferdighetene kan brukes på fagenes premisser. Elever involveres i hvordan de kan utvikle læringsstrategier og uttrykke sin faglige

forståelse på ulike måter ved hjelp av de grunnleggende ferdighetene.

For å lykkes med arbeidet med grunnleggende ferdigheter, er disse forholdene særlig avgjørende:

- Legge til rette for å utvikle ferdighetene og bruke disse som redskap i lærings- og vurderingsaktiviteter i alle fag, slik læreplaner beskriver
- Trene elever i å reflektere over egen læring, inkludert hvordan mestring av ferdighetene bidrar til å nå kompetansemål i fag og til livslang læring
- Etterspørre hvordan lærere legger til rette for utvikling av ferdighetene, hvilken effekt det har for elever og bidra til at god praksis deles i profesjonsfellesskapet

Matematikk

Opplæringsarenaen skal øke motivasjon og mestring for elever i matematikk – slik at flere oppnår høy kompetanse og flere fullfører og består.

Matematikk er et viktig dannelsesfag for å mestre eget liv og delta i samfunns- og arbeidsliv. Kompetanse i matematikk er en forutsetning for at regionen kan ha en ledende rolle i teknologiutviklingen, og det er viktig for utførelse av praktisk arbeid. Strategiområdet er dermed avgjørende for fremtidig verdiskaping og velferd.

Samtidig er matematikk et fag hvor mange opplever manglende mestring og som en kilde til stress. Økt medvirkning kan styrke elevenes faglige engasjement og mestring. Slik kan tidligere negative opplevelser endres til positiv mestringsfølelse og bidra til en opplevelse av å mestre skolen som helhet.²⁰

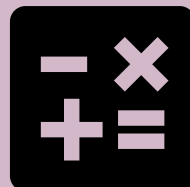
«Når elevene får tid til å tenke, reflektere, resonnerer matematisk, stille spørsmål og oppleve at faget er relevant, legger faget til rette for

kreativitet og skapertrang» står det å lese i læreplan i matematikk.¹¹

¹² Det fremheves videre at matematikk skal bidra til at elevene utvikler evne til utforskning, problemløsning, utholdenhet og selvstendighet.

Å videreutvikle og spre god praksis gjennom samarbeid i profesjonsfelleskap og nettverk er viktig for å gjennomføre undervisning i tråd med intensjonene i LK20. Økt fokus på kjerneelementer og fagets tenkemåter er en viktig justering av kurs i matematikkundervisningen. Det er særlig viktig å øke kompetansen til å:

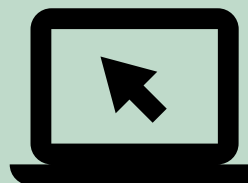
- Tolke og analysere nye læreplaner i matematikk
- Utvikle motiverende, utforskende og varierte arbeidsmetoder og vurderingsformer
- La elevene medvirke i utviklingen av opplæringen

Et av de viktigste resultatene er betydningen av at elevene inkluderes i utviklingen av undervisningen. Lærerne og lederne erfarte at elevene ikke bare er sluttmottakere av utviklingsprosjekter, men de er aktive partnere og bidragsyttere. Elevene opplevde at de har fått en større bevissthet om hva matematikk er og hvordan de selv lærer.

Røsseland et al., 2019

Digital kompetanse

Opplæringsarenaen skal kvalifisere elever til et arbeids- og samfunnsliv hvor teknologi endrer måten vi lærer, kommuniserer og tilegner oss kunnskap.

Solid digital kompetanse er avgjørende for å mestre eget liv og å ta del i arbeidslivet. Digital kompetanse er også viktig for å kunne ta del i og påvirke samfunnsutviklingen.²⁷ En befolkning med digital dømmekraft og kompetanse er avgjørende for å utnytte mulighetene og håndtere utfordringene digitaliseringen gir.

Den digitale kompetansen til elever og ansatte har økt betydelig og er høy hos mange. Det er avgjørende i satsningen fremover at den blir tilstrekkelig høy hos alle. Hensikten er ikke å bruke digitale verktøy for verktøyets skyld. Det innebærer heller å utnytte det pedagogiske

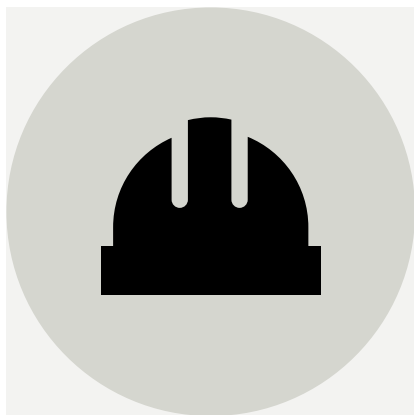
og didaktiske potensialet som ligger i teknologien, for å fremme elevenes læring. I denne satsingen er prinsippene i Rammeverk for lærerens profesjonsfaglige digitale kompetanse (Pfdk)²⁷ spesielt viktige. Nettverket for digitalpedagoger i Vestfold og Telemark fylkeskommune står sentralt dette arbeidet. Det er særlig viktig å:

- Skape felles forståelse av den digitale kompetansen unge og voksne trenger
- Utnytte IKT godt i organisering og gjennomføring av opplæringen, for å øke elevenes læringsutbytte jfr. nasjonal digitaliseringsstrategi¹⁰
- Utvikle kompetanse slik at alle lærere bruker variert digital kompetanse i alle fag i tråd med LK20 og Rammeverk for Pfdk

Digital kompetanse kan defineres som trygg, kritisk og kreativ bruk av IKT for å oppnå mål relatert til arbeid, arbeidsevne, læring, fritid, inkludering og/eller deltakelse i samfunnet. Digital kompetanse er en tverrgående kompetanse og ses som viktig i utvikling av andre nøkkelkompetanser som alle borgere bør ha for å sikre aktiv deltakelse i samfunnet og økonomien.

Utdanningsdirektoratet,
2018

Det 4-årige yrkesfagløpet

Det 4-årige yrkesfagløpet er et samarbeid mellom fylkeskommunen, lærebedriftene og bransjene. Samarbeidet er en viktig del av samfunnsoppdraget og omfatter særlig to områder: rekruttere og dimensjonere og høy kvalitet på opplæringen.

Rekruttere og dimensjonere

Samarbeidet skal bidra til at arbeidslivet får den kompetansen det har behov for ved å rekruttere et tilstrekkelig antall elever til yrkesfaglig opplæring og dimensjonere elevplasser i yrkesfagene i samsvar med kompetansebehovene i arbeidslivet.

God informasjon og karriereveiledning underveis i hele opplæringsløpet er viktig for økt rekruttering til yrkesfagene. Elevene må kjenne til mangfoldet og mulighetene i yrkesfaglig opplæring og i

arbeidslivet for å ha et godt grunnlag til å ta valg. Å dimensjonere elevplasser i yrkesfagene i forhold til arbeidslivets behov er viktig både for verdiskaping i samfunnet og muligheten for lære plass til den enkelte. Særlig relevant er:

- Samarbeid med ungdomsskolene og bransjene om faget utdanningsvalg
- Samarbeid med bransjene om særskilte rekrutteringstiltak i fag og på fagområder med mange ledige læreplasser
- Å gjøre yrkesfagelevne kjent med mangfoldet av jobber og bedrifter innen valgt utdanningsprogram/programområde før utplassering i faget yrkesfaglig fordypning og valg av programområde i Vg2

Høy kvalitet på opplæringen

Samarbeidet skal bidra til høy kvalitet på yrkesfaglig opplæring slik at flere elever gjennomfører med planlagt kompetanse.

LK20 skal gi økt relevans i yrkesfaglig opplæring. Å øke kompetanse med å gjennomføre opplæring i tråd med LK20, er et ledd i arbeidet med kvalitet. Hospitering og faglig oppdatering i regi av arbeidslivet er et virkemiddel. Andre virkemidler står beskrevet i kapittelet [Roller og samarbeid](#).

Eleven trenger en god læreplass for å fullføre. Det er særlig relevant å styrke:

- Samarbeid mellom skoler, opplæringskontor og seksjon for fag- og yrkesopplæring i formidlingsprosessen
- Tidlig identifisering, kartlegging og oppfølging av yrkesfagelever som er i fare for ikke å få lære- eller opplæringsplass
- Utplassere elever i bedrift, i faget yrkesfaglig fordypning, for å gi arbeidslivskompetanse og læreplass

Helsefremmende opplæring – veien videre

Hele sektoren og den enkelte virksomhet utvikler og forbedrer helsefremmende opplæring. Strategien omfatter videre arbeid i prosess. I dette kapitlet beskrives planutvikling, videre arbeid og forventninger til ulike roller og samarbeid.

Planutvikling

Strategiplanen

Strategiplanen er et overordnet dokument som uttrykker felles mål, viser retning og forplikter til handling. Strategiplanen uttrykker hvilke helsefremmende prinsipper som legges til grunn for alt arbeidet. Planen angir strategi- og handlingsområder som prioriteres spesielt i planperioden, og den beskriver videre arbeid og samarbeid. Strategiplanen skal bidra til at utviklingsarbeidet i sektoren og på den enkelte virksomhet er kunnskapsbasert og langsiktig.

Virksomhetsplan

Virksomhetsplanen skal være konkret og målbare når det gjelder hva som skal gjøres, hvordan det skal utføres og av hvem. Strategiplanen legges til grunn når virksomhetene utvikler planer.

Foto: Paal-André Schwital

Virksomhetene må prioritere innenfor strategi- og handlingsområdene. Strategiplanen er ambisiøs og skal vare over flere år. For å sikre tilstrekkelig kraft i det lokale utviklingsarbeidet, er det nødvendig å gjøre prioriteringer og fremheve noen områder enkelte år. I løpet av strategiplanens virketid skal hele planen arbeides med. Hele opplæringsarenaen involveres i arbeidet med å utforske dagens situasjon, mål for videreutvikling og mulige tiltak. Virksomhetsplanene skal evalueres og revideres årlig. Det vil bli utviklet et rammeverk for virksomhetsplanene.

Nyttige refleksjonsspørsmål i arbeidet med lokale planer kan være:

- Hvordan forstår vi hvert enkelt strategi- eller handlingsområde?
- Hvordan kan vi muliggjøre godt arbeid på dette strategi- og handlingsområdet?
- Hva skal vi strekke oss etter? Hvordan skal vi nå målene våre?
- Hvordan sikrer vi bred involvering når vi utarbeider den lokale handlingsplanen?
- Hvordan kan vi evaluere for å vite effekten av hva vi gjør og hvordan vi gjør det?

Roller og samarbeid

Helsefremmende prinsipper «leves» ved å invitere til samarbeid, anerkjenne godt arbeid og utforske nye muligheter som kan bidra til økt læring og gode hverdager. I hele fylkeskommunen utvikles ViVT, organisasjonens felles visjon, verdier, leder- og medarbeiderprinsipper, for å styrke en felles kultur. Sammen skal vi skape veien videre til beste for videregående opplæring og alle innbyggerne i fylket.

Felles kvalitetsarbeid

Styringsdialogen er et etablert system i sektor Opplæring og folkehelse med to årlige møter. Virksomhetens arbeid og resultater knyttet til strategisk plan vil bli fulgt opp på begge møter.

Tilstandsrapport utarbeides årlig for å følge med på utviklingen av virksomhetene. Rapporten utarbeides og resultatene bearbeides i tett samarbeid mellom virksomhetene og fylkesadministrasjonen.

Fylkeskommunen vil i strategiperioden utvikle et mål- og resultatstyringssystem basert på FNs bærekraftsmål. Sektorens arbeid vil være en del av dette.

Fylkesadministrasjonen

Fylkesadministrasjonen skal støtte i utviklingsarbeidet. Målgruppen for arbeidet kan være lærere, instruktører, ledere, faglige ledere, andre ansatte og medlemmer i prøvenemder. Støtten som gis vil være rettet mot opplæringskontor, lærebedrifter, skoler og andre fylkeskommunale opplæringsarenaer. Støtten kan være for en virksomhet, eller arbeidet kan være på tvers av virksomheter.

Fylkesadministrasjonen skal:

- Følge opp strategiplanen og virksomhetsplanen som hovedinnholdet i styringsdialogen
- Prioritere helsefremmende opplæring som tema i rektor- og lederforum
- Utvikle felles systemer for kvalitetsarbeid ved virksomhetene
- Organisere nettverk for å dele kunnskap, ferdigheter og erfaring
- Tilby kompetansehevende aktiviteter
- Tilrettelegge for erfaringsdeling fra prosjekter, skoler og lærebedrifter som har gode resultater
- Utvikle veiledere og verktøy som støtter opp om lokalt utviklingsarbeid
- Styrke skolebibliotek/læringsssenter og deres rolle som en viktig pedagogisk støttefunksjon

Foto: Kristine Mellefoss

- Stimulere til utviklingsprosjekter – gjerne i samarbeid med eksterne aktører, for eksempel Universitetet i Sørøst-Norge
- Gjennomføre systematisk utviklingsarbeid for helsefremmende opplæring

Virksomhetene

Virksomhetene skal ta utgangspunkt i sitt ståsted og potensial for utvikling. I utviklingsarbeidet skal virksomhetene:

- Utvikle og implementere virksomhetsplan
- Involvere elever og ansatte i utviklingsarbeidet
- Årlig evaluere virksomhetsplanen, slik at det blir en kilde til læring og utvikling
- Delta i felles kvalitetsarbeid
- Delta i nettverk og annet kompetansehevende arbeid i sektoren

Samarbeid for å nå målene

Ute på virksomhetene samarbeides det internt, eksternt og på tvers av virksomheter. Laget rundt eleven er viktig for å nå målene. Uavhengig av rolle utgjør alle aktører en forskjell for elevenes læringsutbytte, gjennomføring med planlagt kompetanse og livsmestring. Sammen skaper vi en god kultur for samarbeid hvor vi bruker de ulike profesjonenes styrker.

Eksempler på viktig samarbeid er:

- Elevtjenesten bidrar i systembasert arbeid rettet mot alle elever.

Foto: Kristine Mellefoss

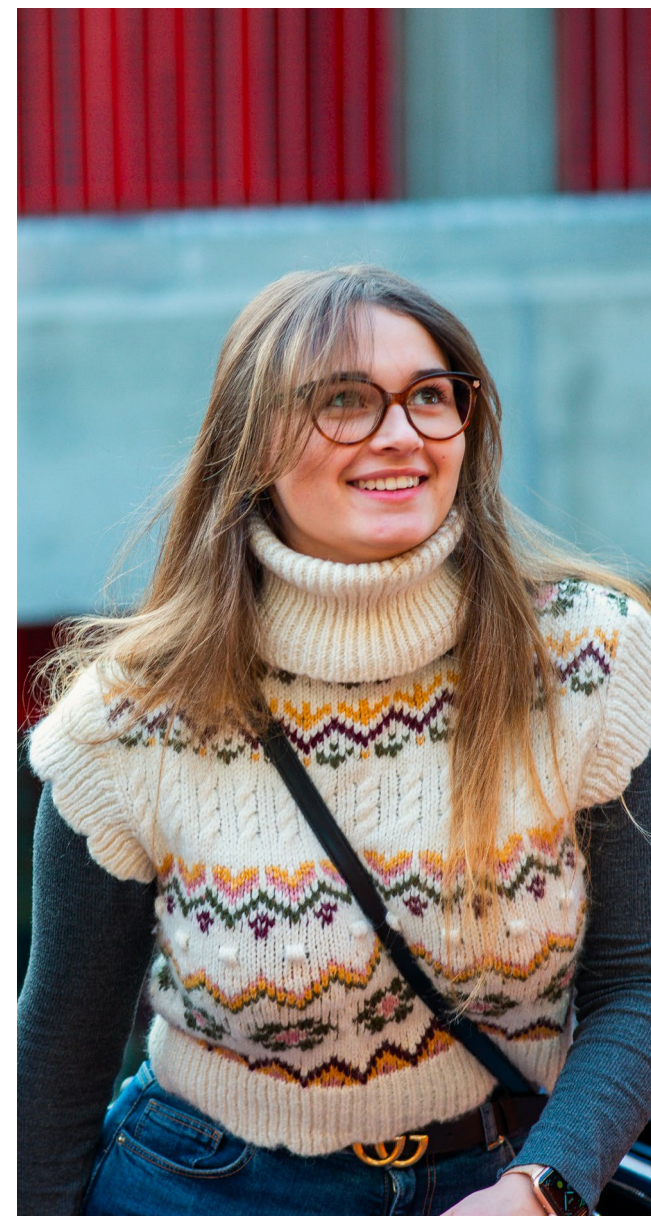
- Skolebiblioteket er en pedagogisk støttefunksjon blant annet for å trygge elevenes digitale dømmekraft, informasjonskompetanse, leseferdigheter og leseforståelse. Skolebiblioteket bidrar aktivt til trivsel, trygghet, tilhørighet og inkluderende fellesskap på opplæringsarenaen.
- Samarbeid mellom PPT og opplæringsarenaen for at flest mulig skal få et tilpasset og likeverdig opplæringstilbud. Det innebærer både å støtte individet og å støtte opplæringsarenaene med kompetanseheving og systemrettet innsats.
- Samarbeid mellom PPT, OT, nettskolen, ansatte på opplæringsarenaen, elev og foresatte om gode og fleksible løsninger for en alternativ opplæringsarena for den enkelte ved behov.
- Samarbeid med elevene, foresatte, kommunen og andre aktører i nærmiljøet for et positivt ungdomsmiljø.
- Samarbeid med kommunen om god opplæring i hele opplæringsløpet og god overgang fra ungdomsskole til videregående. Samarbeid om karriereveiledning, kvalitetsnettverk og faglige nettverk med lokale ungdomsskoler er en viktig del av dette.
- Samarbeid med kommunene om tilrettelagt opplæringsløp for voksne minoritetsspråklige.
- Samarbeid med næringslivet for å gi elever mulighet til relevant arbeidserfaring og reelle oppdrag.
- Kantinene er en viktig arena for å fremme gode helsevalg, trivsel og inkluderende skolemiljø. Samarbeid med kantinene spiller en betydelig rolle i å styrke laget rundt eleven.
- Samarbeid med Ungt Entreprenørskap Vestfold og Telemark for å utdanne fremtidens verdiskapere.

Veien frem

I videregående opplæring i Vestfold og Telemark fylkeskommune har vi ambisiøse mål for de neste fem årene. De skal vi gradvis realisere. Vi skal utforske muligheter, lære og forbedre underveis

(se modell). Med felles ansvar for å gjennomføre strategiplanen og lokale virksomhetsplaner, utvikler vi god praksis, høy kvalitet på opplæringen og når målene.

Eksempel på en sirkulær læreprosess i et lærende profesjonsfelleskap.

Kilder

1. Bada, E., Darlington, E., Masson, J., & Santos, R. M. (2019, Desember). *European Standards and Indicators for Health Promoting Schools*. Hentet fra Schools for Health in Europe Network Foundation (SHE): <https://www.schoolsforhealth.org/>
2. Bolman, L. G., & Deal, T. E. (2018). *Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse Struktur, HR, politikk og symboler*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
3. Bratland-Sanda, S., Schmidt, S. K., Karlsen, M. L., Bottolfs, M., Grønningsæter, H., & Reinboth, M. (2020). *Liv og røre i Telemark - sluttrapport*. Bø: Universitetet i Sørøst-Norge.
4. Dadaczynski, K., Jensen, B.B., Viig, N.G., Sormunen, M., von Seelen, J., Kuchma, V. and Vilaça, T. (2020). *Health, well-being and education: Building a sustainable future. The Moscow statement on Health Promoting Schools*. Health Education, Vol. 120 No. 1, pp. 11-19. <https://doi.org/10.1108/HE-12-2019-0058>
5. Federici, R. A., & Skaalvik, E. M. (2019). Lærer-elev-relasjonen. I M. Uthus, *Elevenes psykiske helse i skolen Utdanning til å mestre egne liv* (ss. 186-203). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
6. Helsedirektoratet. (2015, September 29). *Nasjonal faglig retningslinje, 4. Mat og måltider i videregående skole*. Hentet fra helsedirektoratet.no: <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/mat-og-maltider-i-skolen/del-3-mat-og-maltider-i-videregaende-skole>
7. Hodgins, M., & Griffiths, J. (2012). *A Whole Systems Approach to Working in Settings*. I A. Schriener, & M. Hodgins, *Health Promotion Settings Principles and Practice* (ss. 35-49). London: Sage Publications Ltd.
8. Irgens, E. J. (2020). *Skolen Organisasjon og ledelse, Kunnskap og læring*. Bergen: Fagbokforlaget.
9. Irgens, E. J. (2021). *Profesjon og organisasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
10. Kunnskapsdepartementet. (2017). *Framtid, fornyelse og digitalisering Digitaliseringsstrategi for grunnskolopplæringen 2017–2021*. Hentet fra regjeringen.no: https://www.regjeringen.no/contentassets/dc02a65c18a7464db394766247e5f5fc/kd_framtid_fornyelse_digitalisering_nettpdf
11. Kunnskapsdepartementet. (2019 a). *Læreplan i matematikk fellesfag Vg1 praktisk (MAT08-01)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

12. Kunnskapsdepartementet. (2019b). Læreplan i matematikk fellesfag Vg1 teoretisk (: MAT09-01). Fastsett som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
13. Kunnskapsdepartementet. (2020). Overordnet del – verdier og prinsipper i grunnopplæringen. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>
14. Kunnskapsdepartementet. (2021). Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden (Meld. St. 21 (2020–2021)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-21-20202021/id2840771/>
15. Lillejord, S., Halvorsrud, K., Ruud, E., Morgan, K., Freyr, T., Ficher-Griffiths, P., . . . Sandsør, A. M. J. (2015). *Frafall i videregående opplæring: En systematisk kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning
16. Noble, C., & Toft, M. (2012). How Effective are Schools as a Setting for Health Promotion. I M. H. Angela Scriven, *Health Promotion Settings Principles and Practice* (ss. 140-152). London: Sage Publications Ltd.
17. Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
18. Roald, K., Lillejord, S., & Arntsen, L. (2017). Utdanningsdirektoratet. Hentet fra Kvalitet og kompetanse - Utvikle praksis sammen - Fagartikkel om ledelse av kvalitetsarbeid: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/utvikle-praksis-sammen/ledelse-av-kvalitetsarbeid/>
19. Robinson, V. (2011). *Student-Centered Leadership*. New York: John Wiley & Sons Inc.
20. Røsseland, M., Grøttvik, R., Skulberg, H., & Aaslid, B. E. (2019). *Skoleutvikling gjennom internasjonalt partnerskap. Elever, lærere og ledere i The Norway–Canada Partnership (NORCAN) 2015–2018. Nasjonal sluttrapport*. Bergen: Høgskolen på Vestlandet.
21. Samdal, O., & Rowling, L. (2014). Implementation Strategies to Promote and Sustain Health and Learning in School. I V. SimovskaPatricia, & M. McNamara, *Schools for Health and Sustainability Theory, Research and Practice* (ss. 233-252). Dordrecht: Springer.
22. Schools for Health in Europe Network Foundation. (2020, Oktober). *SHE monitoring report 2020: Country-specific results of Norway*. Hentet fra [schoolsforhealth.org: https://www.schoolsforhealth.org/about-us/member-countries/norway](https://www.schoolsforhealth.org/about-us/member-countries/norway)
23. Senter for fysisk aktiv læring. (2021, februar 1). *Forskning på fysisk aktiv læring*. Hentet fra Høgskolen på Vestlandet: <https://www.hvl.no/om/sefal/Forskning-FAL/>
24. Skallvik, E. M., & Skaalvik, S. (2019). Prestasjonspresset i skolen. I M. Uthus, *Elevenes psykiske helse i skolen Utdanning til å mestre egne liv* (ss. 47-69). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
25. Sørensen, O. H., Mac, A., Limborg, H. J., & Pedersen,

- M. (2008). *Arbeidets kerne Om at arbejde med psykisk arbeidsmiljø i praksis*. København: Frydenlund.
26. Tjomsland, H. E., & Viig, N. G. (2015). *Læring og trivsel i en helsefremmende skole*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
27. Utdanningsdirektoratet. (2018). *Rammeverk for lærerens profesjonsfaglige digitale kompetanse (PfdK)*. Hentet fra udir.no: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/profesjonsfaglig-digital-kompetanse/rammeverk-larerens-profesjonsfaglige-digitale-komp/>
28. Utdanningsdirektoratet. (2020a, juni 13). *Sosial læring gjennom arbeid med fag*. Hentet fra udir.no: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/sosial-laring-gjennom-arbeid-med-fag/>
29. Utdanningsdirektoratet. (2020b, juni 13). *Klasseledelse*. Hentet fra udir.no: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/klasseledelse/>
30. Uthus, M. (2019). Et helsefremmende inkluderingsbegrep. I M. Uthus, *Elevenes psykiske helse i skolen Utdanning til å mestre egne liv* (ss. 157-185). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
31. Vilaça, T., Darlington, E., Miranda, M. J., Martinis, O., & Masson, J. (2020, Januar 28). *SHE SCHOOL MANUAL 2.0*. Haderslev, Denmark: Schools for Health in Europe Network Foundation (SHE). Hentet fra She school manual 2.0: <https://www.schoolsforhealth.org>
32. WHO. (2021). *World Health Organization*. Hentet fra School and youth health, What is a health promoting school?: https://www.who.int/school_youth_health

Interaktiv PDF med bokmerker og hyperlenker

For PC eller Mac

Dokumentet er designet for Adobe Acrobat Reader. Uavhengig av plattform, er Adobe Acrobat Reader den anerkjente standarden for pålitelig visning av PDF. Programmet er gratis.

Skal du finne noe raskt?

Søkefunksjon i PDF-leseren aktiviseres ved å taste Ctrl+F på PC, eller Cmd+F på Mac. Skriv inn ønsket ord i søkefeltet som dukker opp.

Alle kapitler er bokmerket og snarveier til disse finnes i PDF-leserens meny.

Utskriftsvennlig

Dokumentet er designet for liggende A4-utskrift. Skriv ut dokumentet i 100 prosent størrelse (ikke tilpasset størrelse) for best resultat.

Lese PDF-dokumentet på iPad?

Når du mottar dokumentet på e-post bør du ikke lese den direkte via e-post-viseren. For best mulig visning anbefaler vi at du laster ned dokumentet og åpner det i iBooks (hvis du ikke har Adobe Acrobat Reader).

Dokumentet fungerer godt i iBooks, med god søkefunksjon og tydelige bokmerker. Du navigerer ved å bla gjennom dokumentet, eller ved å klikke direkte på overskriftene i innholdsfortegnelsen. Hyperlenker vises som understreket tekst i referanselistene.

Leser du dokumentet på en svært liten skjerm, anbefaler vi å dobbelttrykke på ønsket tekstspalte. iBooks vil zoome inn til lesevennlig størrelse. Dobbelttrykk igjen for å se hele layouten.

På Androide enheter anbefaler vi Adobe Acrobat Reader dersom den innebygde leseren ikke fungerer godt.

Dokument mottas på e-post

- Hold fingeren på ikonet til meny dukker opp

Importer med iBooks

- Klikk på ikonet
- Dokumentet legges i biblioteket

iBooks gir optimal lesemodus på iPad

- Naviger med knappene
- Klikk på hyperlenker i innholdsfortegnelse
- Vis alle sider som miniatyrer
- Bruk bokmerker
- Dobbeltklikk på kolonner for å zoome inn
- Søk i fritekst
- Still lys og kontrast
- Bla fram og tilbake

Vestfold og Telemark fylkeskommune
vtfk.no

Postadresse:
Postboks 2844
3702 Skien

Besøksadresser:
Torggata 18, Skien
Svend Foynsgate 9, Tønsberg

Kontakt:
35 91 70 00
post@vtfk.no